

CITEVA CONSIDERAȚII CU PRIVIRE LA COMPLEXUL CULTURAL SABATINOVKA — COSLOGENI — NOUA

Sebastian Morintz

Intensificarea cercetărilor arheologice din România în ultimul sfert de veac a permis lămurirea multor probleme ale istoriei străvechi și a evidențiat în același timp unele lacune în cunoașterea noastră. Un exemplu în acest sens este insuficiența cunoaștere a epocii bronzului din estul României respectiv din zonele situate dincolo de limitele răsăritene ale culturilor Monteoru și Tei. Unele studii recente arată că în zonele respective singura noastră documentare pentru perioada bronzului timpuriu și a bronzului mijlociu o constituie mormintele tumulare „cu ocră” asemănătoare celor din regiunile de stepă din nordul Mării Negre¹.

Cercetările din ultimii 25 de ani au adus o bogată documentare cu privire la cultura de tip Noua, care în perioada târzie a epocii bronzului a cuprins spațiul dintre Nistrul mijlociu și Carpații Apuseni. Analiza conținutului acestei culturi arată o serie de elemente răsăritene, comune culturilor Noua și Sabatinovka², care în bronzul târziu a cuprins zona de stepă dintre Nistru și Nipru, inclusiv Peninsula Crimeia. În ultimul deceniu a fost definită cultura perioadei bronzului târziu din sud-estul României (Bărăgan și Dobrogea), denumită de tip Coslogeni, de asemenea înrudită cu cultura Sabatinovka³. Numeroase elemente comune celor trei culturi amintite au dus la formarea conceptului de complex cultural Sabatinovka-Coslogeni-Noua⁴.

Vom analiza pe scurt conținutul celor trei culturi spre a vedea în ce măsură înglobarea lor în complexul cultural amintit este justificată, încercînd totodată să evidențiem trăsăturile proprii fiecărei culturi.

Cultura Sabatinovka (sudul U.R.S.S.) se caracterizează prin așezări de tip Zolniki (cenușare), respectiv grupuri de movile scunde cu multă cenușă, în care se

1 Sebastian Morintz, *Probleme ale epocii bronzului în Dobrogea*, în *Pontica*, 5, 1972, p. 53 și urm.; N. Harțuche, *Contribuții la cunoașterea epocii bronzului în jud. Brăila*, în *Studii și cercetări de istorie veche*, 24, 1973, 1, p. 15 și urm.

2 Adrian C. Florescu, *Contribuții la cunoașterea culturii Noua*, în *Arheologia Moldovei*, II—III, 1964, p. 143 și urm.

3 Sebastian Morintz și Niță Angheliescu, *O nouă cultură a epocii bronzului în România. Cultura de tip Coslogeni*, în *Studii și cercetări de istorie veche*, 21, 1970, 3, p. 373 și urm.

4 *Ibidem*, p. 413.

găsesc resturile unor locuințe de suprafață avind uneori temeliiile din piatră, fragmente ceramice, numeroase unelte de os, mai rare de piatră și foarte rare de bronz⁵. Ceramica constituie unul din principalele elemente pentru definirea acestei culturi. De o factură mediocră, vasele au suprafața poroasă și într-o proporție mai mică lustruită. Culoarea predominantă este neagră-cenușie sau neagră-castanie. Numărul formelor este relativ redus. Se remarcă în primul rând vasele în formă de borcan, cu pereții ușor bombați și cu deschiderea ceva mai largă decât fundul. Sub margine, asemenea vase au un brâu reliefat neted și mai rar cu creștături oblice sau alveole. În rare cazuri și nu în toate așezările Sabatinovka, vasele-borcan au sub margine, de jur împrejur, un șir de găuri. În proporții reduse apar castroane și cești. Ceștile sînt largi, cu două torți supraînălțate, uneori avînd în partea superioară cîte un buton. În majoritatea cazurilor suprafața vaselor nu este ornamentată. Rar apar ornamente simple realizate prin incizii.

Dintre uneltele de os se remarcă, prin frecvența lor, omoplații de animal (bou sau cal), avînd marginea cavității glenoide crestată. Fără a se fi putut preciza utilizarea acestui obiect, se crede că era folosit la prelucrarea pieilor. Alte unelte de os caracteristice culturii Sabatinovka sînt secerile făcute din maxilare de animale, săgețile și psaliile.

Dintre obiectele de piatră se remarcă rîșnițele, care arată că una din ocupațiile de bază ale purtătorilor culturii Sabatinovka era cultivarea primitivă a plantelor, lame și răzuitoare de silex, topoarele-ciocan și măciucile sferice din piatră dură și tiparele pentru turnat obiecte de bronz.

Deși în așezările de tip Sabatinovka s-au găsit puține obiecte de bronz, descoperirea a numeroase tipare de piatră pentru turnat asemenea obiecte precum și o serie de depozite din perioada culturii Sabatinovka arată o activitate metalurgică destul de dezvoltată⁶. Dintre obiectele de bronz se remarcă, prin frecvența lor, secerile, culturile și pumnalele. O serie de tipuri de obiecte de bronz sînt specifice culturii Sabatinovka, altele sînt de proveniență transilvăneană și în mai mică măsură din zona Cubanului și a Caucazului de nord.

O caracteristică a așezărilor Sabatinovka o constituie marea cantitate de oase de animale, fapt ce arată că principala ocupație a locuitorilor era creșterea vitelor. În proporție de 40—56% oasele provin de la cornute mari, după care urmează cornutele mici și caii și în proporție de numai circa 10% oase de porci⁷.

Purtătorii culturii Sabatinovka practicau ritul inumației în curgane mai vechi sau în necropole plane. Scheletele sînt în poziție chirchită, în majoritatea cazurilor pe stînga și cu capul spre est.

Originea culturii Sabatinovka este încă mult discutată. Existența unor elemente comune culturilor Sabatinovka și Noua a dus la ipoteza că în formarea culturii Sabatinovka ar fi putut participa eventual culturile Komarov și Monteoru. După ultimele cercetări perioada de existență a culturii Sabatinovka durează din secolul XIV pînă în secolul XII î.e.n.⁸.

Cultura Coslogeni a fost definită prin cercetările din ultimul deceniu și a intrat în literatura de specialitate prin publicarea unui studiu doar cu cinci ani în urmă⁹. Purtătorii culturii Coslogeni au locuit în zona de sud-est a României respectiv Dobrogea și Bărăganul, la început pînă în Valea Mostiștei și mai tîrziu s-au extins pînă în împrejurimile orașului Zimnicea. Se caracterizează prin așezări de tip cenușare iar într-o etapă mai evoluată prin așezări întinse și de mai lungă durată, fapt ce reflectă mai multă stabilitate.

5. I. N. Șarafutdinov, К вопросу о сабадиновкой культуре в Sovietskaia Arheologia, 3, 1968, p. 16 și urm.

6 Ibidem, p. 28 și urm.

7 Ibidem, p. 30.

8 A. I. Terenojkin, Основы хронологии Пребескифского Периода в Sovietskaia Arheologia, 1, 1965, p. 84.

9 Sebastian Morintz și Niță Anghelescu, op. cit..

Tot ceramica este elementul de bază în aprecierea conținutului, relațiilor și evoluției culturii pe care o analizăm. Din punct de vedere tehnic distingem în cadrul ceramicii două mari categorii. O primă categorie executată mai grosolan din pastă cu cioburi pisate, nisip sau pietricele, destul de rezistentă, cu suprafața poroasă de culoare variabilă între cenușiu negricioasă și cărămiziu-cenușie. Forma cea mai frecventă a vaselor din această categorie este vasul-borcan cu profilul ușor bombat avînd sub margine o bandă în relief de cele mai multe ori netedă, mai rar alveolată sau crestată oblic. Pe bandă sînt aplicate proeminente alungite avînd partea superioară ascuțită sau lată, servind drept apucători. Uneori apucătorile au forma unei benzi reliefate în formă de potcoavă.

A doua categorie de vase a fost făcută din lut fin, uneori cu nisip. Vasele au suprafața lustruită de culoare cărămizie sau cenușie-castanie. Forma cea mai frecventă din această categorie este castronul adînc cu corpul bombat, marginea ușor arcuită spre exterior. Buza îngroșată în exterior are aspectul unui tiv. A treia formă în ordinea frecvenței este vasul aproximativ bitronconic de dimensiuni mari și mijlocii, avînd deasupra mijlocului două sau patru torți masive cu secțiunea ovală și cu tendința de a forma unghi la partea superioară. Trebuie să facem remarcă că din punct de vedere tehnic această formă aparține unei categorii intermediare, rezistentă dar de aspect nu totdeauna îngrijit. A patra formă, ce aparține aproape exclusiv categoriei ceramicii fine, este ceașca cu două torți supraînălțate cu secțiunea ovală sau lată.

O serie de cești destul de frecvente în unele așezări de tip Coslogeni au corpul relativ globular, gît scurt cilindric și două torți supraînălțate cu secțiunea triunghiulară. Această formă este specifică culturii de tip Zimnicea-Plovdiv¹⁰ și foarte răspîndită în etapele IV și V ale culturilor Tei și Verbicioara.

Deși studiul culturii Coslogeni este abia la început, fiind cercetate, prin săpături și numai parțial, doar patru așezări din cele cca 40 de puncte în care au fost identificate resturi ceramice de tip Coslogeni, avem unele date și asupra obiectelor de os, piatră și bronz, folosite de locuitorii așezărilor. Și în cultura Coslogeni predomină utilajul de os ca : sule, cuțite din coaste de bou, seceri din maxilare de animal și numai în așezarea de la Lupșanu¹¹ cițiva omoplați de animale, crestați. Ca unelte de piatră menționăm rîșnițe, topoare precum și lame și răzuitoare de silex. Din bronz putem menționa doar un cuțit, un celt și un ac cu placa rombică.

Este greu de apreciat în momentul de față raportul cantitativ dintre ocupațiile de bază : agricultura primitivă și creșterea vitelor. În așezări s-au găsit foarte multe oase de animale (bou, oaie, cal, porc, ciine). Se pare că între cele două ocupații de bază raportul diferă în funcție de condițiile naturale dar și de etapa respectivă din cadrul evoluției culturii Coslogeni.

Privitor la practicile funerare ale purtătorilor culturii Coslogeni, avem în prezent prea puține date. Cîteva morminte de inhumație, deranjate sau parțial distruse, sînt introduse în tumuli mai vechi construiți pentru morminte cu ocră (Sultana). Morții era înhumați în poziție chircită fără o orientare precisă, avînd ca inventar, în mod obișnuit un vas.

Pentru a lămuri problema originii culturii Coslogeni ar fi deosebit de important să cunoaștem cultura care a precedat în sud-estul României cultura Coslogeni. Pînă în prezent nu cunoaștem în Dobrogea și pe Bărăgan nici o așezare care să poată fi datată în bronzul timpuriu sau mijlociu. Cultura Tei nu depășește spre răsărit Valea Mostiștei, iar cultura Monteoru nu pătrunde în șesul din nord-estul Munteniei. Existența în sud-estul României a unor morminte tumulare „cu ocră” asemănătoare celor din stepele nord-pontice nu oferă temeiul explicării originii culturii Coslogeni. Studiul materialului ceramic din așezările Cos-

10 A. D. Alexandrescu, *La nécropole du bronze récent de Zimnicea (Dép. de Teleorman), în Dacia, N.S., XVII, 1973, p. 77—97.*

11 Săpături inedite Sebastian Morintz și Niță Angheliescu, 1970 ; Niță Angheliescu și Crisan Mușețeanu, 1973.

logeni ne permite să deosebim două categorii de așezări: 1 așezări în care ceramica este foarte asemănătoare cu aceea a culturii Sabatinovka, de factură mai grosolană și cu un repertoriu mai redus de forme; 2. așezări cu o ceramică de calitate mai bună și o mai mare varietate de forme printre care se remarcă în mod special ceștile (de tip Zimnicea-Plovdiv) globulare cu două torți supraînălțate avînd secțiunea triunghiulară. Așezările din prima categorie nu depășesc spre apus Valea Mostiștei. Cele din categoria a doua aproape inexistente în Dobrogea sînt atestate în schimb mai departe spre apus pe valea Dunării pînă în zona orașului Zimnicea.

Subliniem faptul că în așezările culturii Coslogeni nu apare omoplatul animal, crestat, cu excepția așezării de la Lupșanu de pe Valea Mostiștei. În sălașele (cenușare) aceleași așezări s-au găsit și cîteva fragmente ceramice din ultima fază a culturii Tei (Tei V-Fundenii Doamnei).

Evoluția culturii Coslogeni a fost plasată în secolele XIV—XIII î.e.n.¹². Cel mai vechi aspect cultural hallstattian din sud-estul României respectiv Babadag I datat cu aproximație în secolul XI î.e.n. nu prezintă în structura sa elemente de tradiție Coslogeni. Unele descoperiri recente sînt de natură să explice această situație în sensul că în sud-estul României și pentru moment mai clar în nordul Dobrogei și în nord-estul Munteniei ultima etapă a epocii bronzului este documentată printr-un nou aspect cultural, denumit Pre-Babadag (Sihleanu)¹³ care urmează după cultura Coslogeni și precede faza Babadag I.

*Cultura Noua*¹⁴. A cuprins spațiul dintre Nistrul mijlociu și Carpații apuseni, spre nord pînă în zona orașului Cernăuți iar spre sud pînă în sudul Moldovei. Se caracterizează prin așezări tip cenușare. Ceramica prezintă cîteva forme caracteristice. Cel mai frecvent apare vasul-borcan cu corpul ușor bombat avînd sub margine un briu în relief neted sau mai rar alveolat. În numeroase cazuri acest vas are la partea superioară sub margine, de jur împrejur, un șir de găuri. A doua formă caracteristică ceramicii culturii Noua sînt ceștile de formă globulară sau aproximativ bitronconică, cu două torți supraînălțate cu creastă sau cu buton. Destul de frecventă este și strachina de formă semisferică. Ornamentarea ceramicii Noua este în general săracă, cu un număr limitat de motive în care pe primul plan se află canelura ce apare numai pe cești, dispusă oblic sau foarte rar aproape vertical pe corpul acestora.

Și în cultura Noua un loc important în ansamblul obiectelor (unelte, arme, podoabe) îl dețin cele de os. Se remarcă omoplatul de animal, cu creștături, apoi seceri, săgeți, sule, dălți, ace și butoni¹⁵. Dintre obiectele de piatră se remarcă rîșnițele, coșoare de silix și topoarele din rocă dură. Un rol destul de important dar destul de greu de apreciat în raport cu obiectele de os și piatră, l-au avut cele de bronz care provin, în marea lor majoritate, din depozite¹⁶. Cele mai numeroase sînt secerile, culturile și pumnalele. Multe sînt de proveniență transilvăneană, iar pumnalele sînt considerate proprii culturii Sabatinovka.

Cercetările arată că în cadrul activității economice a triburilor culturii Noua, pe primul loc se afla creșterea animalelor. În așezări s-au găsit foarte multe oase de animale. În proporție de 41-49% erau oase de cornute mari, 12-23% cornute mici, după care urmau cele de porc, cal și cîine¹⁷.

Ritul funerar al purtătorilor culturii Noua era inhumarea în cimitire plane. Excepție fac doar unele morminte de incinerare descoperite numai în unele necropole.

Originea culturii Noua este deosebit de complexă. Ea ocupă regiuni ocupate anterior de culturile Monteoru, Komarov și Wietenberg. Unele elemente esențiale

12 Sebastian Morintz și Niță Anghelescu, *op. cit.*, p. 413.

13 *Ibidem*, p. 412; N. Harțuche, *op. cit.*, p. 23.

14 Adrian C. Florescu, *op. cit.*

15 *Ibidem*, p. 171—174.

16 M. Petrescu-Dîmbovița, *Date noi relativ la descoperirile de obiecte de bronz de la sfîrșitul epocii bronzului și începutul Hallstattului în Moldova, în Arheologia Moldovei, II—III, 1964, p.*

17 Adrian C. Florescu, *op. cit.*, p. 147.

care o definesc sînt comune și culturii Sabatinovka. Este evident că la formarea culturii Noua a contribuit cultura Monteoru și Komarov și de asemeni evident că un mare aport în formarea sintezei Noua l-a avut cultura Sabatinovka.

Cultura Noua a fost datată între mijlocul secolului XIV și mijlocul sau chiar sfîrșitul secolului XII î.e.n.¹⁸. Sfirșitul culturii Noua este marcat de pătrunderea din vest în cursul secolului XII a culturii hallstattului timpuriu, caracterizată prin ceramica neagră canelată.

Am prezentat foarte sumar principalele trăsături ale culturilor Sabatinovka, Coslogeni și Noua. Cele trei culturi se caracterizează prin așezări formate din grupuri de sălașe (cenușare). Trebuie să facem precizarea că așezările dintr-o etapă mai evoluată a culturii Coslogeni din sudul României nu mai apar sub forma cenușarelor, ci sînt documentate prin straturi de cultură mai consistente și pe suprafețe mai întinse fapt ce reflectă schimbări în modul de viață și o mai mare stabilitate.

În privința ceramicii se remarcă asemănarea în cele trei culturi a formei cu cea mai mare frecvență: vasul-borcan avînd sub margine banda în relief, netedă și în mai rare cazuri crestată sau alveolată. Șiruri de găuri sub marginea vaselor de această formă destul de frecvente în Noua, mai rare și nu în toate așezările Sabatinovka, sînt inexistente în Coslogeni. În unele așezări de la est de Valea Mostiștei și mai ales în Dobrogea, unele forme ceramice și chiar factura lor se aseamănă pînă la identitate cu cele din Sabatinovka. Ceștile cu două torți suprainălțate cu creastă sau cu buton frecvente în Noua sînt mai rare în Sabatinovka și aproape inexistente în Coslogeni. Ceștile cu corpul globular cu două torți suprainălțate avînd secțiunea triunghiulară care pătrund în ceramica culturii Coslogeni în urma contactelor cu culturile Zimnicea-Plovdiv și Tei sînt necunoscute în aria culturilor Noua și Sabatinovka. În așezările Coslogeni din sudul Munteniei întîlnim o mai mare varietate de forme ceramice dintre care unele au analogii pînă la sud de Balcani în Valea Mariștei (Rascopanița).

Omoplatul de animal, cu creștături este frecvent în culturile Sabatinovka și Noua. Asemenea obiecte au apărut în aria Coslogeni numai în așezarea de la Lupșanu (Mostiștea) unde se constată contacte cu cultura Tei — faza V. Știm că omoplații creștați au mai apărut la periferia estică a ariei Tei V, foarte probabil ca urmare a unor contacte cu cultura Noua. Secerile confecționate din maxilare de animal sînt comune celor trei culturi.

Utilajul de piatră relativ puțin cunoscut este de asemeni comun celor trei culturi. Obiectele de bronz mai bine cunoscute în culturile Noua și Sabatinovka, au multe elemente comune. Deși în Coslogeni avem deocamdată puține descoperiri, acestea au analogii cu acele elemente comune culturilor Noua și Sabatinovka.

În privința înmormintărilor în Sabatinovka se practica exclusiv ritul inhumăției în necropole plane sau în curgane mai vechi, în cultura Noua se cunoșc numai necropole plane cu morminte de inhumăție și mult mai rar de incinerăție, iar în cultura Coslogeni unde informațiile în această privință sînt foarte puține, se cunoșc înhumări în movile funerare mai vechi.

Poziția cronologică a celor trei culturi, antecedentele lor în ariile respective și împrejurările în care au luat sfîrșit ne permite să facem unele aprecieri asupra istoriei diferite a fiecărei culturi în parte.

Cultura Sabatinovka evoluează de-a lungul secolelor XIV-XII î.e.n. Ar fi deci continuarea etapei timpurii srubnaia (secolele XVI-XV), documentată contrar culturii Sabatinovka nu prin așezări ci prin inventarul mormintelor. În aria culturii Sabatinovka este documentată ulterior (secolele XI-IX î.e.n.) cultura Belozerka cu trăsături proprii, și aceasta fiind considerată ca o etapă mai avansată a culturii srubnaia.

Cultura Coslogeni a fost datată în secolele XIV-XIII î.e.n. Nu cunoaștem nici o cultură care ar putea data în perioada imediat anterioară în spațiul respectiv. Asemănarea pînă la identitate a tipurilor de așezări și a conținutului acestora

¹⁸ Ibidem, p. 200.

(ceramică, utilajul de os, piatră și bronz) din cultura Sabatinovka și etapa timpurie a culturii Coslogeni ne îndreptătesc să considerăm această cultură ca o extindere a culturii Sabatinovka în sud-estul României, cultură care a evoluat ulterior independent. În contact cu culturile Zimnicea-Plovdiv, Tei și probabil în oarecare măsură și cu cultura Monteoru, cultura Coslogeni a asimilat o serie de elemente care se reflectă clar în tipul așezărilor, al locuințelor, în calitatea superioară. și mai marea varietate a repertoriului ceramic. Fiind o cultură a perioadei bronzului târziu ne-am fi așteptat ca această cultură să vină în contact spre sfârșitul său cu primele manifestări hallstattiene din zona respectivă. Noi constatăm însă că primul aspect hallstattian din sud-estul României, Babadag I nu prezintă în conținutul său nici un element de tradiție Coslogeni, sau care să arate vreun contact cu cultura Coslogeni. Dimpotrivă o serie de descoperiri recente documentează un nou aspect cultural denumit Pre-Babadag (Sihleanu) aproximativ în zona județelor Tulcea și Brăila, care se va integra curînd în aspectul hallstattian Babadag I. Aspectul Pre-Babadag pare să reprezintă o ramură tîrzie a culturii Monteoru formată în zona subcarpatică a Munteniei, care se extinde apoi în zona gurilor Dunării unde înlocuiește cultura Coslogeni. Mai puțin clară este situația de-a lungul Dunării, în județele Ialomița și Ilfov, unde cultura Coslogeni are o durată mai lungă iar cel mai vechi aspect hallstattian nu este încă cunoscut.

Cultura Noua a fost datată începînd cu a doua jumătate a secolului XIV și sfîrșind cu a doua jumătate a secolului XII. În aria sa de răspîndire a fost precedată de culturile Komarov, Monteoru și Wietenberg. Elementele de tradiție Komarov și Monteoru sînt clare în structura culturii Noua. Mult mai puțin evidente sînt cele de tradiție Wietenberg fapt care determină pe unii cercetători să creadă că Noua a pătruns în Transilvania gata formată¹⁹. De începuturile culturii Noua nu poate fi vorba înainte de puternica pătrundere a unor elemente Sabatinovka în aria culturilor Monteoru și Komarov. Inventarul celor două culturi arată limpede că influența dintre cele două culturi a fost reciprocă. Unele forme ceramice și în special utilajul de os, sînt evident răsăritene în cultura Noua. Alte forme ceramice și unele piese de bronz sînt transmise culturii Sabatinovka de purtătorii culturii Noua.

Cultura Noua ia sfîrșit odată cu primele pătrunderi hallstattiene dinspre vest (Crișana, Banat). Ceramica tîrzie Noua trădează contacte și preluări din cultura hallstattiană timpurie, caracterizată prin ceramica canelată. Curînd însă, probabil în secolul XII î.e.n. întreaga arie a culturii Noua este ocupată de cultura hallstattiană timpurie. Unele motive ornamentale specifice culturii denumite Pre-Babadag și în mod special cel format din triunghiuri hașurate și benzi orizontale avînd în interior șiruri de puncte sînt observate în proporție redusă în cultura Noua și etapa evoluată a culturii Coslogeni din sudul Munteniei. Acesta ar fi un indiciu de sincronizare cel puțin parțială între Pre-Babadag, Noua II și Coslogeni faza evoluată (II = Radovanu). Acest orizont cronologic databil cel mai devreme începînd cu sfîrșitul secolului XIII și continuînd, fără să putem preciza durata sa și în secolul XII, a fost urmat imediat de primele aspecte hallstattiene timpurii.

¹⁹ Mircea Rusu, **Depozitele de bronzuri de la Rebrîșoara (raionul Nășăud, reg. Cluj)**, în *Arheologia Moldovei*, II—III, 1964, p. 2471 Kurt Horedt, **Problemele ceramicii din perioada bronzului evoluat în Transilvania**, în *Muzeul Brukenthal — Studii și comunicări*, vol. 13, 1967, p. 139—1940.

QUELQUES CONSIDÉRATIONS SUR LE COMPLEXE
CULTURAL SABAT'NOVKA-COSLOGENI-NOUA

— r é s u m é —

L'examen de la teneur de ces trois cultures révèle le mélange des traits communs à toutes les trois avec des caractères particuliers assurant à chacune sa propre physionomie. Les traits communs sont manifestes dans le type des agglomérations (Zolniki), les vases d'usage courant, l'outillage en os, pierre et bronze, dont les similitudes vont jusqu'à l'identité. Quant aux caractères particuliers, ils naissent des conditions géographiques différentes ainsi que des conjonctures historiques spécifique à l'évolution de chacune d'entre elles.

La culture Sabatinovka développée dans la zone de la steppe comprise entre le Dniepr et le Dniester s'est développée au cours des XIV-e—XII-e siècles av.n.è. en étroite relation avec la culture Noua. En ce qui concerne la culture Coslogeni, elle représente l'expansion de la culture Sabatinovka dans le Sud-Est de la Roumanie, où elle commence une évolution indépendante le long des XIV-e—XIII-e siècles av.n.è. entretenant des rapports très suivis avec la culture Noua. En ce qui concerne la culture Coslogeni, elle représente l'expansion Dniester et les Carpates occidentales, la culture Noua garde dans sa structure des éléments de tradition Monteoru et Komarov (céramique, pratiques funéraires, etc.), maintenant pendant toute son évolution (depuis le milieu du XIV-e siècle jusqu'à la fin du XII-e siècle av.n.è.) des liens serrés avec la culture Sabatinovka.